

CARTILLA HUIXTECA

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

CARTILLA HUIXTECA

Publicado por el
Instituto Lingüístico de Verano
en coordinación con la
Secretaría de Educación Pública
a través de la
Dirección General de Educación
Extraescolar
en el Medio Indígena
México, D.F.
1976

INTRODUCCION

Para todos aquellos huixtecos que no han tenido el privilegio de asistir regularmente a una escuela, hemos preparado la presente cartilla en el tzotzil de Huixtán, estado de Chiapas. Esperamos que al ir aprendiendo, ellos vayan experimentando la alegría de poder leer su propio idioma, con lo que se les facilitará el aprendizaje del idioma nacional.

En lo que se refiere al método que se usa en la presentación del material, cada una de las lecciones fue adaptada al método que la Dra. Sarah Gudchinsky propone en su "Manual de Alfabetización para Prealfabetas", publicado por la Dirección General de Divulgación de la Secretaría de Educación Pública (Colección Sep. Setentas No. 149).

primera edición

76-031

CARTILLA HUIXTECA
México, D.F.
1976

5C

Lección 1

li'oy cato.

cato	a
ca	ca
a	cato

cato	o
to	to
o	cato

a	o
ca	to

a	ca	ta
o	co	to

ca
cato

o

a

o

o

o

a

o

a

o

a

a

o

a

o

a

o

a

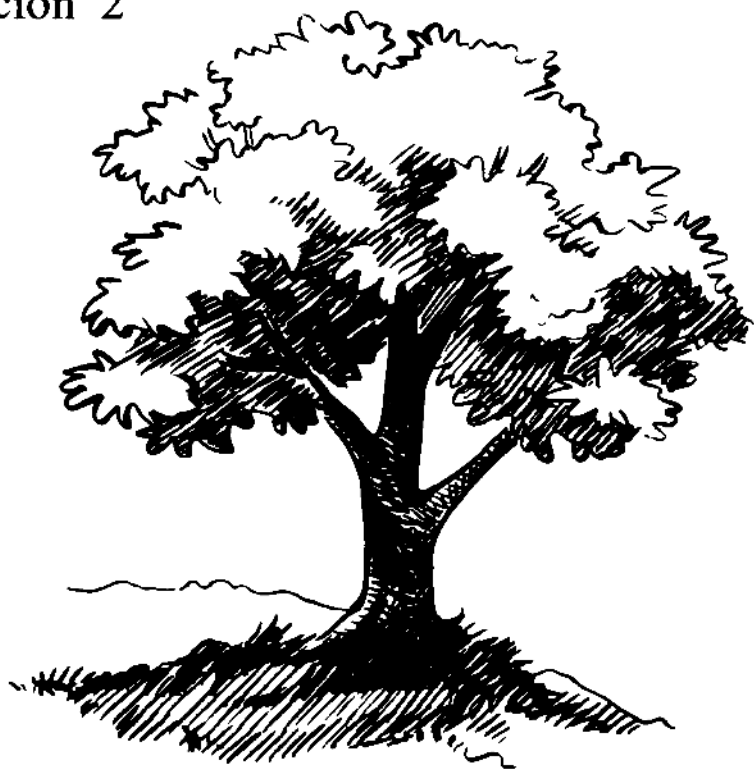
a

a

o

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Lección 2

li'oy te'.

te'
e'
e

e	a	o
e'	a'	o'

e	te	
a	ta	ca
o	to	co

e'	a'
te'	ca'

te'	ca'	cato
te'e	ca'e	catoe

li'oy cató.

li'oy te'.

li'oy ti te' ti catóe.

Lección 3

mut

mu

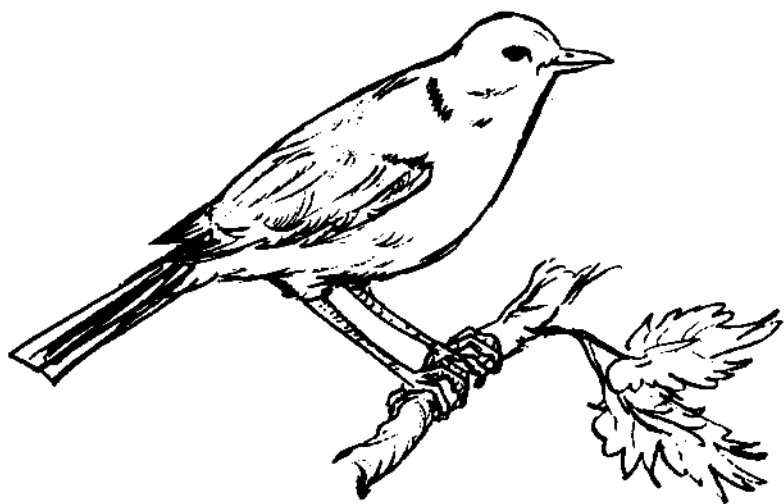
u

u	e	a	o
mu	me	ma	mo

e	me	te	
a	ma	ta	ca
o	mo	to	co
u	mu	tu	cu

mu
mute

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

li'oy mut.

li'oy ti te' ti mute.

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

li'oy ti te' ti catoe.

ta sa' mut ti catoe.

mu ti ti'el ti mute.

Lección 4

li'oy

li'

li

i

i	e	a	u
li	le	la	lu

li	mi	ti
le	me	te
la	ma	ta
lu	mu	tu

te	la	li	me
te'	la'	li'	me'

te'	te'e	me'	me'e
te'e	ate'e	me'e	ame'e

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

li'oy ti ame'e.

li'oy ti ate'e, me'e.

la' li'i.

li'oy ti acatoe.

olol

lol

ol

o

o	i	u	e	a
ol	il	ul	el	al

ol	il	el	al
lol	nil	lel	tal

lol	nil	tal	al
olol	anil	ital	mal

lel	olol
talel	olole

u	i	lel
uto	ilo	Lel

li'oy olol.

la' li'i, uto ti olole.

li'oy xLel.

la' li'i, uto ti xlele.

ital ti xLele.

Lección 5

na

a

a	i	e	o
na	ni	ne	no

ni	li	mi	ti
ne	le	me	te
no	lo	mo	to
na	la	ma	ta

ni	nil	na	no
nil	anil	nae	noe

na	no
ti'na	teno

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

li'oy na.

te oy ti ti'na ti xLele.

la' li'i, xLel.

teno ti te' li'to.

na	no
ana	ano

ana	ano
anae	anoe

me'	te'
ame'	ate'

ame'	ate'
ame'e	ate'e

li'oy ti anoe, xMal.

la', ilo ti anoe.

te oy ti ti'na ti olole.

la' li'i, uto ti olole.

Lección 6

j'Antun

tun

un

u

u	o	i	a
un	on	in	an

un	on	in
tun	ton	tin

tun	tin
Antun	atin

atin	i'atin	ni'atin
i'atin	ni'atin	na'atin

li'oy j'Antun.

ital ti anil ti j'Antune.

ti anil natal, j'Antun.

anil, schi.

mi na'atin tal.

ni'atin, schi.

mut

ut

u

u	o	e
ut	ot	et

ut	ot	et
mut	tot	met

ti'	ni'	ti'
ti'el	ni'te'	ti'o

ti'o
Ti'o

la'
La'

mi
Mi

Te oy mut, tote.

Te oy ti ni'te' ti mute.

Mi mu ti ti'el ti mut lume.

Mu, schi.

Lección 7

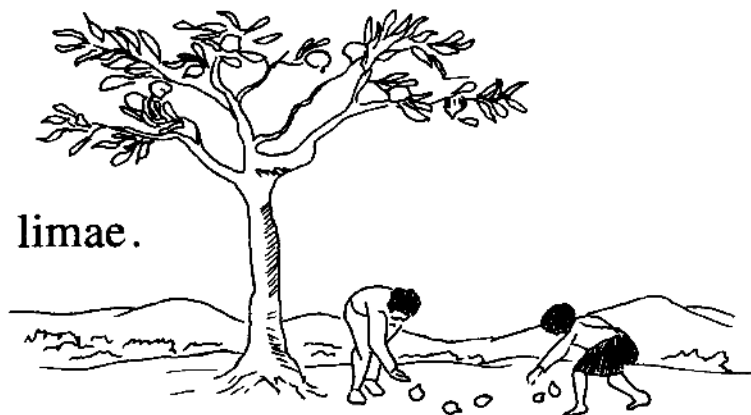
Tamo ti limae.

Tamo

Tam

am

a

a	o	e
am	om	em

am	om	em
tam	nom	lem

tam	lem
atam	talem

ol	al	mal	lumal
mol	mal	lumal	alumal

Talem mol j'Antun.

Mi nom alumal, tote.

Nom, schi.

Mi oy mut ti alumal, tote.

Oy, schi.

Te oy mut, j'Antun.

Milo ti mute.

La' me ti anil, milo me.

Ti'o ti mute.

Mu ti ti'el ti mut lume.

Mi tal aman ano, xMal.

Nital, tote, schi ti xMale.

Oy no lumi, mano me.

Mi ital amalal, xMal.

Ital, schi.

Nom ti alumale, xMal.

Nom, tote, schi.

Lección 8

ajan

jan

ja

a

a	u	i	o
ja	ju	ji	jo

ja	na	la	ma
ju	nu	lu	mu
ji	ni	li	mi
jo	no	lo	mo

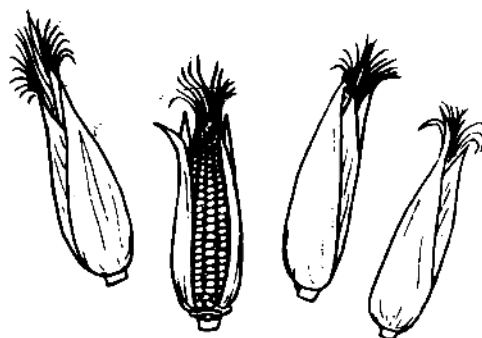
ja	ji	ju
jan	jin	jun

jan	jin
ajan	ijin

ja'
Ja'

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

li'oy	unen	tin
Li'oy	Unen	jTin

Li'oy ajan.

Unen to ti ajane.

Mi oy ajan ti alumal, jTin.

Oy. Unen to ti ajan te ti
jlumale, schi ti jTine.

anil	nital
Anil	Nital

Anil ital ti me'ele.

Anil natal, me'e.

Anil. Te oyun ti ti'na
ijin talel ton.

Nital ti anil, schi.

joj

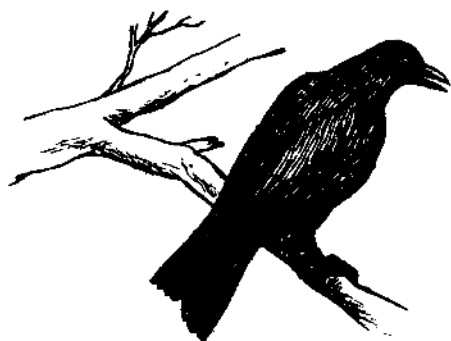
oj

o

o	a	e
oj	aj	ej

oj	aj	oj	aj
joj	laj	toj	taj

joj	toj
joje	toje

Oy ajan.

Oy joj.

Milo ti joje, jTin.

Te oy ti te' ti joje.

Milo me.

Te oy toj.

Nat ti toje.

Te oy joj ti toj lum toi.

Milo ti ton ti joje, jTin.

Ti jmil, schi.

Lección 9

Mi laj aman ano, me'e.

Laj, laj xa jman ti jnoe.

laj aman	ano	ana
laj jman	jno	jna

laj ata	laj jman
laj jta	mu to ti jman

Mi laj ata mut ati', j'Antun.

Laj jta.

Mi laj amil ti mute.

Laj jmil.

Mi laj ati' ti amute.

Laj jti'.

Mi mu ti amute.

Mu.

Mi laj aman ti anoe, me'e.

Mu to ti jman.

Mano, tamo ti anoe.

Mi ital amalal.

Ital.

Mi oy to ajan ti alumal, me'e.

Oy to.

Mi laj ajam ti ti'nae, j'Antun.

Laj xa jam.

Mi laj ajom ti te'e, jTin.

Laj xa jom.

Mi laj amaj ajol ti ti'na, jTin.

Laj jmaj.

Ital ti unen xMale.

Mi natal, xMal.

Nital, nital ti ana, uto.

Mi te oy ame' ti ana.

Te oy, uto.

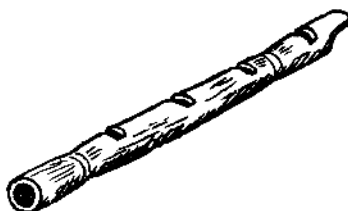
La' me li'i, xMal. Ilo amoton.

Lección 10

om

o

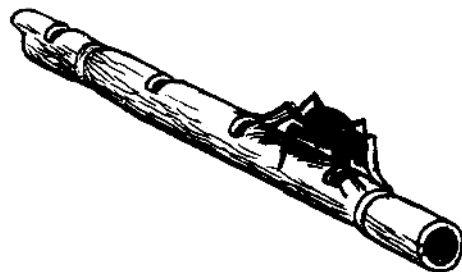
aj

a

o om	o on	a aj	e el

o oj	ata ataoj	ati' ati'oj

lo' lo'an	li' li'oti	li'oti li'uni

Oy om ti aj.

Oy om ti jna.

Mi oy ataoj om ti anae.

Mi ol ti mute, jTin. Ol.

Mi oy ati'oj. Oy.

Mi mu ti ti'el. Mu.

Jo'oni mu jna' jti' lume.

Mi laj aman talel jno, tote,
schi ti xLele.

Laj, schi. Li'oy ti anoe,
ilo, schi.

Mi laj aman talel jlimae, tote,
schi ti unen xMale.

Laj, schi. La' me li'i,
ilo ti alimae, lo'an, schi.

Mi li'oti, schi ti j'Antune.

Li'uni, schi ti jTine.

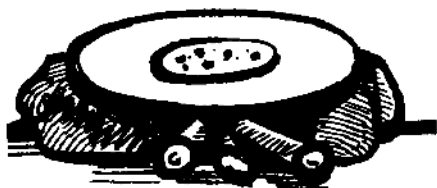
Mi laj aman ate', schi ti j'Antune.

Laj, schi ti jTine.

Mi nat laj ata, schi ti j'Antune.

Nat, schi ti jTine.

Lección 11

semet
se
e

e	a	u	o
se	sa	su	so

se	je	ne	le
sa	ja	na	la
su	ju	nu	lu
so	jo	no	lo

se	sa	su	si
semet	sa'	sutes	si'

sa'o
Sa'o

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Bu ay asa' talel ti asemete, me'e.

Ay jsa' talel ti Jobel.

Ja' ti jsa' talel ti Jobel uc
ti jsemete.

na	sna
laso	slaso
ton	ston

sna
ana
jna

stot
atot
jtot

laj ata
laj jta
laj sta

laj aman
laj jman
laj sman

Isut tal ti sna ti jTine.

Te oy ti stote, te oy ti sme'e,

te oy ti olole ti xMale.

Mi laj asutes ti lasoe, schi

ti stote.

Laj jsutes, schi ti jTine.

Ta stus sjol ti sLuse.
 stus
 tus
 us
 u

u	e	a
us	es	as

us tus	es mes	es tes

tus atus	mes ames	tes sutes

sLus, mi laj ames ti jnae, schi ti
sme' ti sLuse.

Mu to ti jmes, me'e, schi ti sLuse.

Meso me, schi ti sme'e.

Mi laj atus ajol, xLel, schi ti sme'e.

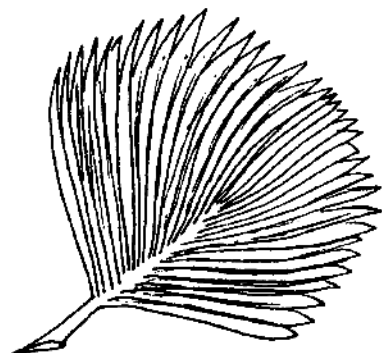
Mu to ti jtus, schi ti xLele.

Tuso me, schi ti sme'e.

Mi laj asa' talel jsi', schi ti
sme'e.

Li'oy ti asi'e, laj jsa' talel,
schi ti xLele.

Lección 12

xan
xa
a

a	i	e	u
xa	xi	xe	xu

xa	sa	ja	na
xi	si	ji	ni
xe	se	je	ne
xu	su	ju	nu

xa	xi	xe	xu
xan	xim	xen	xun

xim	xen	xun
ixim	ixen	jXun

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Mi laj sta talel xan ti jXune,
schi ti stote.

Laj, schi ti x'Antonae.

La' me li'i, x'Antona. Ixen xa
ti olole, schi ti sme'e.

Mu me xaxen, xut ti olole.

Ti anil ital ti x'Antonae.

Ital xa ti jTine, schi ti jXune,

xut ti stote.

Mi laj sman talel ixim, schi ti stote.

Laj, schi.

Mi laj sta talel ti xane, schi ti

sme' ti jXune.

Laj, schi ti jXune.

jex
ex
e

e	u	a
ex	ux	ax

ex	ux	ax	ax
jex	lux	max	nax

lux	nex
j'Alux	lunex

Te oy jex lum toi, ti jmil, schi
ti jTine. Mu no'ox ti ti'el, schi.

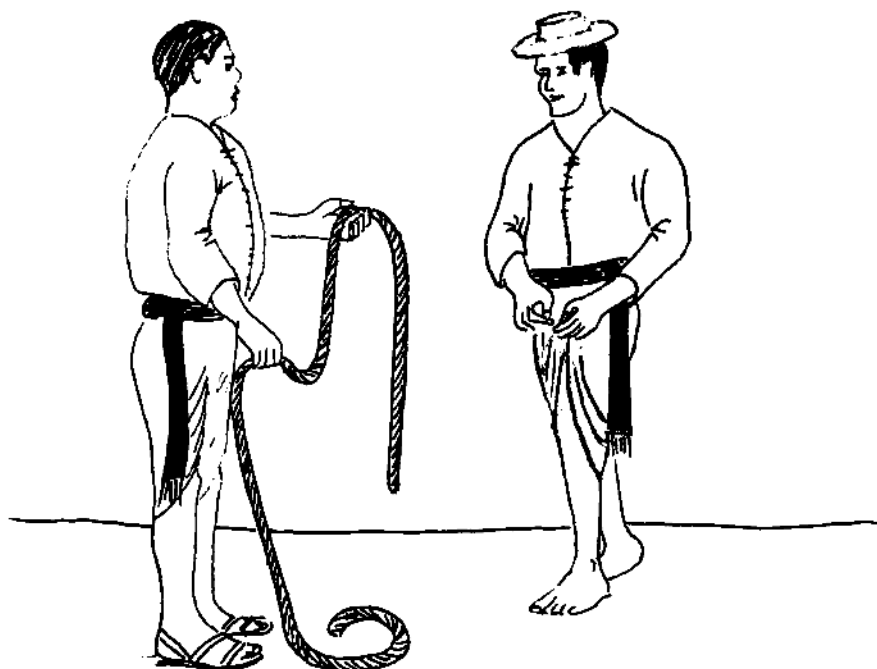
Mi xana' xati' jex, j'Alux,
schi ti jTine.

Ti jna', schi ti j'Aluxe. Mu no'ox
ti ti'el, schi.

Mi oy ati'oj max, schi ti jTine.

Jn'n, mu jna' jti' max, schi ti
j'Aluxe.

Mu ti ti'el uc, schi ti jTine.

Lunex laj sman slaso ti jXune.

Nax tal sa' ti slasoe te ti sna.

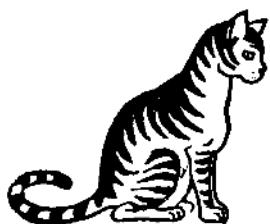
Te laj sta ti slasoe.

Nat ti alasoe laj aman, schi ti

j'Aluxe, xut ti jXune.

Nat, schi ti jXune.

Lección 13

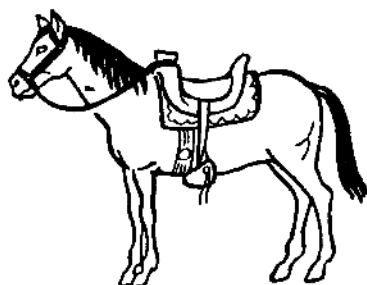
cato
ca
a

a	u	o
ca	cu	co

ca
Ca

co	xo	so	jo
ca	xa	sa	ja
cu	xu	su	ju

lequil ca'
lequil
quil
qui
i

i	e
qui	que

que	xe	se	je
qui	xi	si	ji

qui quil	que quel	quel jMiquel	que uque	quilo Quilo

Te oy cato ti te' lum toi.

Ta sa' mut ta sti' ti catoe.

Ta sa' jex, ta sa' joymut.

Mu ti ti'el ti jexe.

Mu ti ti'el ti joymut uque.

Mu sta ti smute.

col	tun	quil	coxcun
xcol	xtun	xquil	xcoxcun

Mi laj ata ti jcot aca'e, jXun,
schi ti j'Aluxe.

Laj xa jta, schi ti jXune. Mu xa
xtun ti jca'e. Xcoxcun xa, schi.

Xcoxcun xquil. Lum me'el xa
mu xa xcol, schi ti j'Aluxe.

Aa, schi ti jXune.

Laj smac sti' sna.

smac
mac
ac
a

a	i	o	e
ac	ic	oc	ec

ac	ic	oc	ec
mac	sic	toc	lec

tic	ac
jmactic	sac

Jmactic jna, schi ti jMiquele.

Oy sic. Macal ti toc scotol

jlumaltic. Jmactic jna. Mu

xtun ti sic xca'itique, schi ti

jMiquele.

Mol xa ti jMiquele, sac xa sjol.

quil
xquil
mu xa xquil

col
xcol
mu xa xcol

xcoxcun
xcoxcun xquil

xtun
mu xtun
mu xa xtun

ca'itic
xca'itic
sic xca'itic
ti sic xca'itique

Xun
ti jXune

jMiquel
ti jMiquele

Ti j'Antune, ja' stot ti j'Niculaxe.

Te oy ti sna ti stote, te oy uc ti

sme'e. Ti j'Antune te ba sa' tal

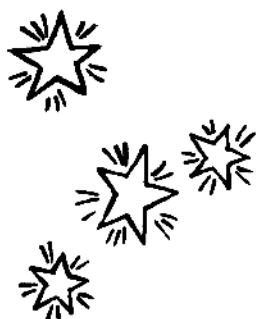
ton caxlan. Ja' ta xtonin ti

me'caxlane. Ta sa'be tal ston ti

j'Antune.

Mu to ti jta, schi ti j'Antune.

Lección 14

c'anal
c'a
a

a	o	u
c'a	c'o	c'u

c'a	c'o	c'u
c'anal	ic'o	c'u'il

c'a	c'u	c'o	c'on
c'an	c'usi	ac'o	C'on

q'uelo
q'ue
e

q'uixin
q'ui
i

e	i
q'ue	q'ui

q'ue	q'ui	q'uelo
q'uel	q'uixin	Q'uelo

C'usi ta sq'uel ti j'Aluxe.

Ja' ta sq'uel ti c'analetique.

Mi x'atej avu'un, j'Alux.

Mu x'atej cu'un, schi ti j'Aluxe.

C'usi sc'an sman ti jTine. Mi

sc'an sman snuti', me sc'an sman

sc'u'. Te ta sq'uel scotol.

Ti jc'an ti jman jc'u', xut ti sme'e

Oy lec c'u'il li'i. Q'uelo, schi

ti sme'e. Laj sman jlic ti jTine.

C'on ti sc'u'e ti laj smane.

c'oc'
oc'
o

o	a	e
oc'	ac'	ec'

oc'	ac'	ec'
loc'	tac'	jec'

oc'	ac'	jac'
c'oc'	jac'	sjac'

tac'	loc'
stac'	iloc'

Oy lec c'oc' te ti sna jMiquele.

Lec xtil ti c'oq'ue.

Te ta xc'atin ti c'oc' ti xTinae.

Ic'o talel amuc, xTina, ac'o

c'atinuc uc, xut ti xTinae, schi

ti sme'e.

La' c'atinucutic, jMiquele, schi

ti xTinae. Lec q'uixin ti c'oq'ue,

schi ti xTinae.

Iloc' talel ti te'tic ti jNiculaxe.

Iloc' talel uc ti stote. Tote, mi

stac' lo'el sat te' li'i, schi

sjac'be stot ti jNiculaxe.

Stac' jlo'tic, schi ti stote. Lec

ti lo'el mi toc'on xae, schi.

Lección 15

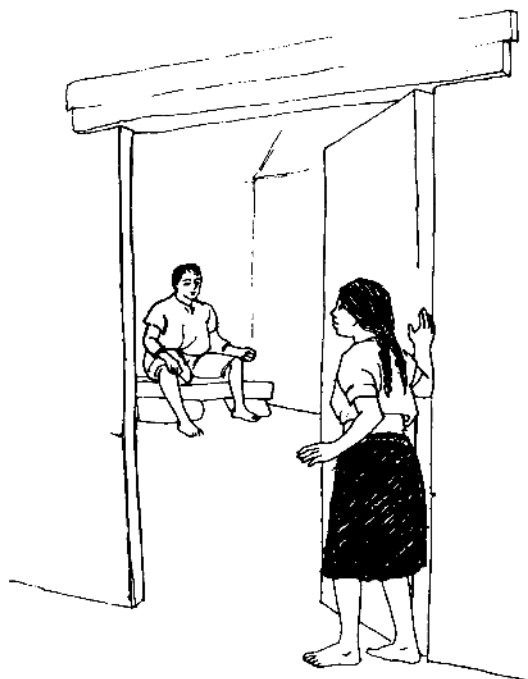
yanal te'
yanal
ya
a

a	u	i	e
ya	yu	yi	ye

ya	c'a	ca	xa
yu	c'u	cu	xu
yi	q'ui	qui	xi
ye	q'ue	que	xe

ya	yu	yi
yan	yut	yix

yix	yu	yan
yixlel	yu'un	Yan

Te nacal ti yut sna ti jMiquele.
Jun no'ox sna ti stot ti jMiquele,
mu'yuc yan. Oy yixlel ti jMiquele.
Ital ti yixlele, tal yic' loq'uel ti
sna ti jMiquele yu'un sc'an xtajin
schi'uc.

Jsa'tic sat te', jMiquel, schi ti
yixlele. Mu'yuc sat te' li'i, schi
ti jMiquele. Jsa'tic c'usuc no'ox
ti jtentic, schi ti jMiquele.
I'ic'atic tal yu'un ti sme'ique.
La'ic me, schi. Sa'ic me tal jutuc
yanal te' yu'un xtun cu'un, schi.

li'oy
oy
o

o oy	a ay	u uy

oy li'oy	uy cuy

ay i'ay	i'ay ni'ay	ni'ay na'ay

C'alal ic'ot ti sna ti j'Antune, bu na'ay,
 x'utat yu'un ti sme'e. Ni'ay ti sna ti
 j'Niculaxe, schi ti j'Antune. Cajliucutic ti ca',
 xiyutun. Muc xicajitutic yu'un xcoxcun ti
 sca'e. Te oy ti sna ti stote. Mu xu' xacajiic
 ti jca' yu'un mu xtun ti yacane, schi ti stote.
 Cuy, xichitutic.

I'ay ti jteclum ti jMiquele. Te
i'ay uc ti jNiculaxe. Yu'un oy q'uin
ti jteclum. Ay sq'uelic ti q'uine.
Ay sman tal sc'u' ti jMiquele schi'uc
ti jNiculaxe. Lec ti sc'u'ique ti
laj smanic talele. Yalel stojol jutuc
laj jta, schi ti jMiquele. Jo'oni
nilaj ti lo'lael. Toyol laj jtoj, schi
ti jNiculaxe.

Lección 16

vacax

va

a

a	e	o	i
va	ve	vo	vi

ve	ye	q'ue	que
vo	yo	c'o	co
vi	yi	q'ui	qui
va	ya	c'a	ca

va	ve	vo	vi
vacax	ve'	vol	vi'

ve'	vol	vi'
xve'	volje	vi'naj
		xvi'naj

volje
Volje

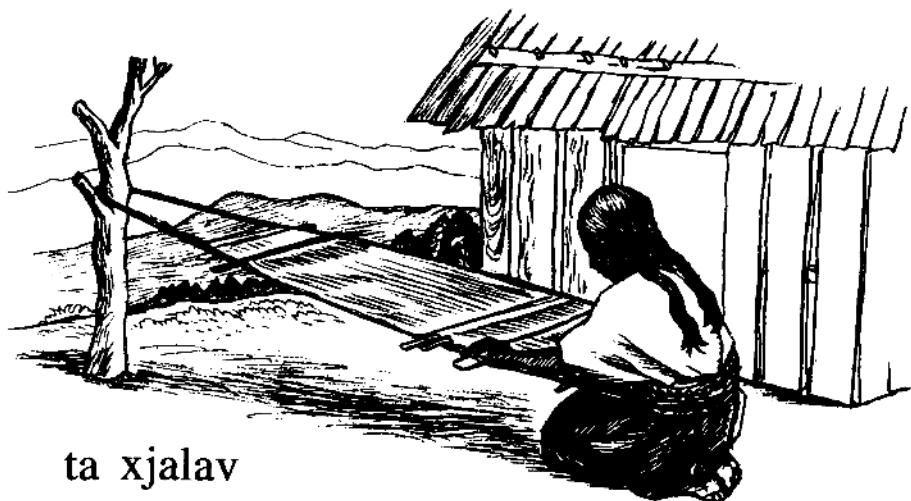
El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Mu sc'an xve' jcot svacax ti jMavele.
Volje lec to oy. Ti ora to tinil xa,
mu sc'an xve'. Jcot no'ox mu sc'an
xve'. Oy yan vaxacot ti svacaxe.
Lec to oyic ti vaxacote. Lec
xve'ic ti vaxacote. Ja' no'ox ti
jcote mu xa sc'an xve'.

Ivi'naj ti jMavele. Oy vaj ti sna.

Laj sa' ti vaje. Te laj sve'.

Mu xa xvi'naj. Laj sa' jo', mu xa
xtauij yo'nton.

ta xjalav
xjalav
lav
av
a

a	i
av	iv

av	iv
nav	taiv

nav	c'av	tav
xanav	tac'av	jatav

ixanav
itac'av
ijatav

Toyol sic iya'i ti jXavaxe c'alal
ixanav tal nax yu'un oy taiv.
Volje to no'ox laj c'ajavuc ti
jXavaxe. Muc sc'oc talel ti smayile.
Lastima ilaj ti taiv ti jmayile,
muc xu' cu'un jc'oc talel volje, schi.

Volje lic jalavuc ti xMique.

Mu to xu' yu'un. Ital ti svixe.

Mi ta to xajalav, schi ti svixe.

Ta to, schi xtac'av ti xMique.

Mi ijatav avacax volje, schi sjac' ti
svixe.

Ijatav. Vocol imac talel cu'un, schi
ti xMique.

Aa, schi xtac'av ti svixe.

Lección 17

saben
ben
be
e

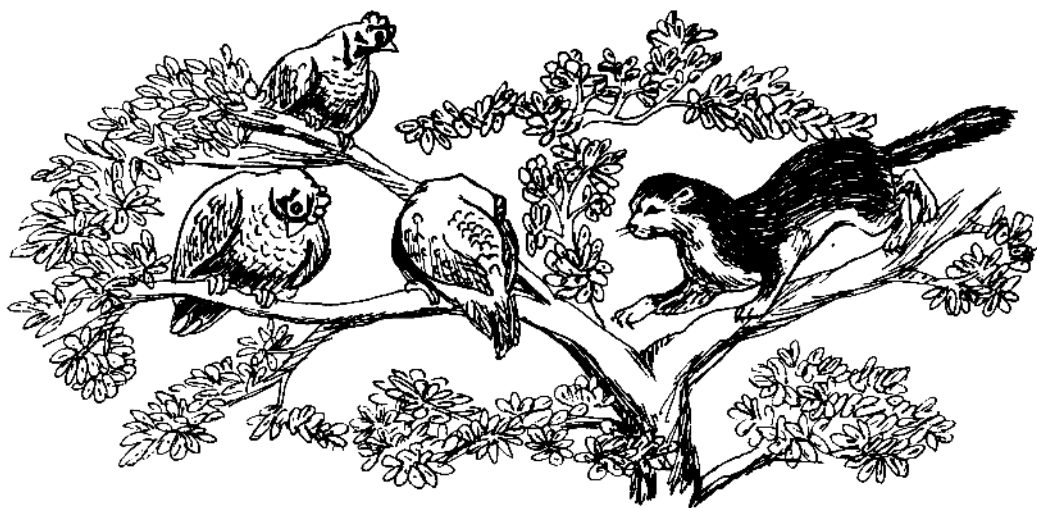
e	a	u	i
be	ba	bu	bi

be	ve	ye	q'ue
ba	va	ya	c'a
bu	vu	yu	c'u
bi	vi	yi	q'ui

be	ba	bi	ba
ben	bal	sbi	sba

ben	ben	bu
saben	c'ajben	Bu

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Ti ac'ubaltic ital saben. Jcot
 no'ox ital. Tal sa' caxlan sti'.
 Ic'ot yo' bu yalac' ti xMique.
 Ilic ti caxlanetique, xcocorecun.
 Iya'i ti xMique te vayal ti yut snae.

C'alal laj ya'i ti xcocorecun ti
caxlanetique, iloc' ti anil ti sna
ti xMique. Laj stam batel te'.

Ton laj stam uc. Laj sjimbe ton ti
sabene. Laj sjimbe te' uc. Ijatav
ti sabene. Te ba snac' sba ti yut
c'ajbentic.

q'uib
ib
i

i	o	u
ib	ob	ub

ib	ob	ub	ob
q'uib	sob	lub	vob

vob	lub	job
svob	xlub	xtojob

Oy oxib sq'uib ti xMale. Te yac'oj
ti axinal ti ti' amac'. Snojesoj
xa ti jo' yoxibal. Yu'un sob ibat
ti satjo' ti xMale. Ba snojes ti
sq'uibe. Mi mu'yuc jo', mu xyal
jve'eltic, schi ti xMale.

Sna' stij vob ti jXavaxe. Ja'
xtojob yu'un. Ja' ta stij vob ti
q'uin. Mu sna' x'oq'uesan aj ti
jXavaxe. Ja' no'ox sna' stij vob.
Lec sna' stij. Mu xlub sc'ob c'alal
ta stij vob ti q'uin.

Lección 18

jTin
jMavel
jXun
j'Antun
j'Alux

xLel
xMal
xTina
xMic
x'Antona

xtojob
mu xtojob
mu to xtojob

club
mu club
mu to club

sna'
mu sna'
mu to sna'

sq'uel
mu sq'uel
mu to sq'uel

jtamtic
ba jtamtic
ba jtamtic talel

jq'ueltic
ba jq'ueltic
ba jq'ueltic talel

Ital jo' schi'uc sbotal. Muc'tic
ti bote. Li xLele laj yalbe ti svixe:
xMal, la' me, ba jtamtic ti bote,
schi. Ba jtamtic, schi ti svixe.
Yan x'elan ti bote, schi ti xLele.
Q'uelo avil, laj jtam talel ti bote.
Jlo'tic ti bote, schi ti xLele.
Jlo'tic, schi ti svixe.

Mu to sna' sq'uel jun ti
jMiquele. Mu to xtojob. Vocol
ti jq'uel jun, schi ti jMiquele.
Mu xtojob cu'un, schi. Sna' jutuc
ti jMiquele. Xtojob yu'un jutuc.

Lec sna' sq'uel jun ti jTine.
Ja' xtojob yu'un. Ti jTine c'usuc
no'ox junal ta sq'uel. Lec mi ti
jna' ti jq'uel tic jun, schi.

Lección 19

chenec'
che
e

e	o	a	u
che	cho	cha	chu

che	be	ve	ye
cho	bo	vo	yo
cha	ba	va	ya
chu	bu	vu	yu

che	cho	cha
chenec'	chon	chachon

chu	cha	chon
chuc'omaj	chabi	chombun

chono
Chono

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Te busul schenec' ti xMale.

Mi chachon chenec', xMal, xcut.

Ti jchon jutuc mi chac'ane, xiyutun.

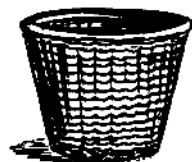
Ti jc'an. Chombun junuc cuartiya, xcut.

Jechuc, chajchombot, xiyutun.

Te ta schuc'omajic cha'vo' antsetic
 ti uc'um. Ti scha'va'alique ja'
 xMal schi'uc sLus. Te tal schuc' sc'u'ic
 ti uc'um. Ti cha'vo' yol ti xMale
 te ti axinal. Ti vixile ja' tschabi
 ti smuque.

Te no'ox tajinanic ja'to mi iloc'
 ti jchuc'ome, schi ti xMale, xut ti yole.

moch
och
o

o och	u uch	i ich

och moch	uch chuch	och i'och

chuch tajchuch

C'usi chonal i'och ti moch, x'utat
ti xMique yu'un ti sme'e. Ba q'uelo.
Sibtaso batel naca me sve' ti
tajchuch ti laj jtae, schi ti sme'e.
Jech ba sq'uel ti ora ti xMique.
Ja' chuch ti i'oche, schi. Q'uelo
avil, te iloc' te chmu ti te' lum
toi, schi ti xMique.

¿Mi chabat ti Jobel oc'om? jbanquil.

Chibat.

¿C'usi chba asa'?

Chba jman tal quixim.

Mi chac'ane, chba jcoltaot tal ti
scuchel.

Avocoluc mi xu' avu'une, schi.

ba	chba asa'	chajcoltaot
chba	chba jsa'	chascoltaot
	chba sa'	chacoltaun

chbat	chcac'
chtal	chvi'naj
	chjelav

—¿C'usi ora chabat ti Jobel?

xLel —schi ti xVanae.

—Chibat oc'om —schi—. Chba

jchon botil chenec' —schi ti

xLele—. ¿Mi chabat uc? —schi

ti xLele.

—Mu jna' mi chibat —schi ti

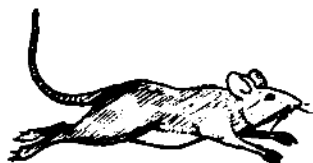
xVanae.

—Sob chibat oc'om. Batic mi

chabate —schi ti xLele.

—Lec oy, batic —schi ti xVanae.

Lección 20

ch'o
o

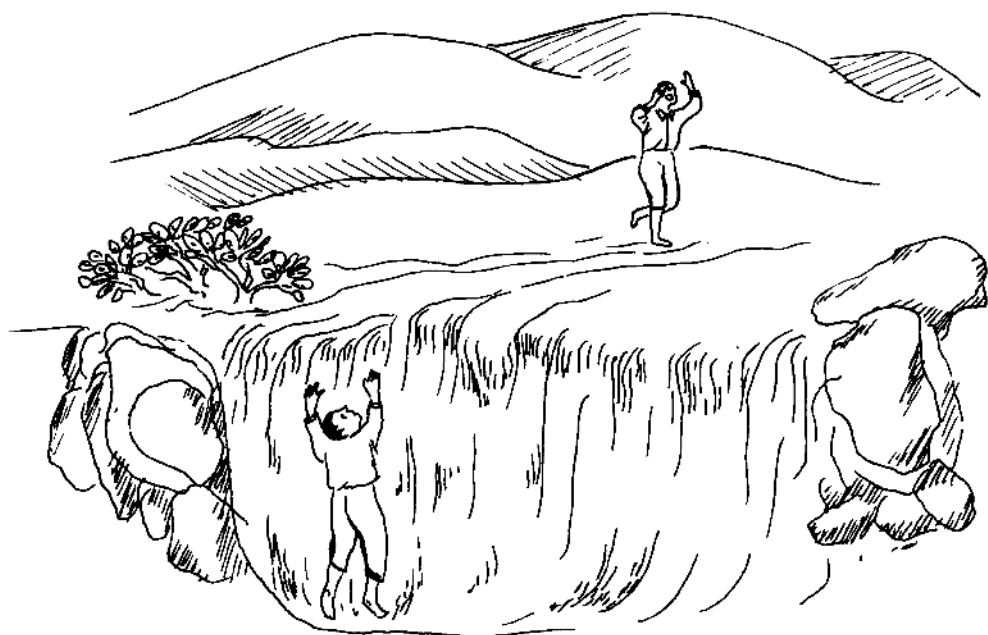
o	e	a	u
ch'o	ch'e	ch'a	ch'u

ch'o	cho	bo	vo
ch'e	che	be	ve
ch'a	cha	ba	va
ch'u	chu	bu	vu

ch'u	ch'e	ch'a
ch'uno	ch'en	ch'ay

ch'o	ch'on	ch'a
ch'on	snich'on	Ch'a

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Ich'ay snich'on jTin. Ja' jNiculax
 sbi ti snich'on ti ich'aye. Ba
 sa'atuc talel yu'un ti sbanquile. Ja'
 j'Alux sbi ti sbanquile.

—Mu jna' bu batem —schi ti j'Aluxe.

—Li'to no'ox naxi, ba sa'o talel

—schi ti sme'ique.

Jech yu'un ba sa' ti ch'en ti j'Aluxe.
 Te laj sta ti jNiculaxe. Biq'uit to
 ti jNiculaxe. Ja' no'ox chanib jabil
 yich'oj. Mu xu' chloc' stuc ti ch'en.
 —¿C'u yu'un muc xach'un mantal?
 Teot ti jnatic ti jechuque —x'utat
 yu'un ti sbanquile.

ch'uch'
uch'
u

u uch'	i ich'	a ach'

uch' ch'uch'	ich' vich'	ich' quich'

vich' chavich'	quich' chquich'

Te ti satjo' laj sta ch'uch' ti jMavele. Ja' lec
quixtol avi ch'uch' to, schi ti jMavele. Te laj yic'
ti yixlele ti jMavele.

—xMal, la' q'uelo avil, laj jta ch'uch' —schi—.
Q'uelo avil, li'oy yani —schi ti jMavele—. Jcot
chavich' jo'oti, jcot chquich' jo'oni —schi ti
jMavele.

Chi' yu'un ch'uch' ti xMale, mu sc'an yixtol
mi ch'uch'e.

Chvi'naj ti xMale. Te ch-och
ti yut sna. Te chjuch'un c'ot sta
ti sme'e. Laj sjac'be ti sme'e:

—¿Mi ta'ajem xa ti cheneq'ue?

—schi ti xMale.

—Ta'ajem xa. Lecho, ti'an

—schi ti sme'e.

Mu ti cheneq'ue. Lec cha'i ti
xMale. Ba stambe tal sets' ti
sme'e. Ach' to ti sets'e. Ja'to
no'ox laj sman tal ti Jobel.

Lección 21

tseb

tse

e

e	u	a	o
tse	tsu	tsa	tso

tsu	ch'u	chu	bu
tse	ch'e	che	be
tsa	ch'a	cha	ba
tso	ch'o	cho	bo

tse	tso	tse
tsec	tsoj	Tse

cuch	colta
tscuch	tscolta

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Oy ach' stsec ti xMique. Muc'

xa ti tsebe. Lec sna' x'abtej.

Tscolta sme' ti abtel. Tscuch tal

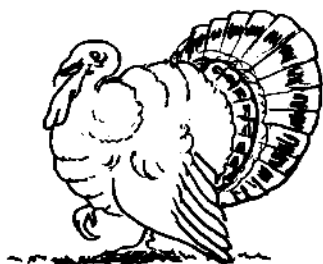
si', tslup tal jo'.

—Ac'bun olol, me'e, ti jcuch

—xut ti sme'e.

Oy ach' schuc uc ti xMique.

Lec tsoj ti schuque.

cots
ots
o

o ots	i its	a ats

ots cots	its vits	its tsits

ats cats	cats yicats

stsec
oy stsec
oy ach' stsec
li'oy ti ach' stseque

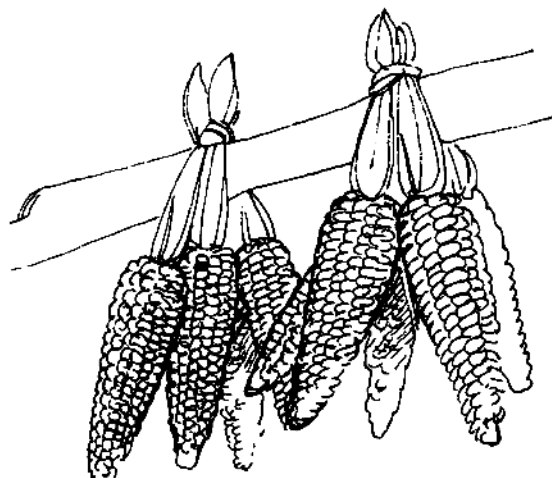
x'abtej
sna' x'abtej
mu sna' x'abtej
lec sna' x'abtej

xcojtiquin
mu xcojtiquin
Ja' mu xcojtiquin

x'abtej
x'utat
x'utatic
x'abtejjic

tscuch
tschuc tal
tscuch tal si'

Muc' xa ti scots ti xLele. Lec
 sna' sch'ites tuluc' ti xLele. Ti
 scotse schi'inoj yan tuluc'. Te
 oyic ti yolon tsits ti scotse schi'uc
 ti yan tuluq'ue. Te chtal ti xLele.
 Scuchoj yicats yu'un i'ay ti si'bej.
 Te ay scuch tal si' ti vits lum toi.
 Te schi'inoj tal cha'vo' ants. Ja'
 mu xcojtiquin much' ti antsetique.

ts'unubil
ts'u
u

u	o	e
ts'u	ts'o	ts'e

ts'o	tso	ch'o	cho
ts'u	tsu	ch'u	chu
ts'e	tse	ch'e	che

ts'o	ts'u	ts'e
ts'ol	ts'un	ts'et

ts'uno
Ts'uno

Laj yuch'ic ti smats'e.

smats'

mats'

ats'

a

ats'	uts'
mats'	buts'

scuch
 laj scuch
 laj scuch tal
 ay scuch tal
 ay scuch tal si'

jts'untic
 ba jts'untic
 ba jts'untic jchobtique

vits
 ti vitse
 li' ti vitsi
 ti vits lum toi

ti yolon
 ti yolon tsits
 ti yolon sna stot

ch'olo chenec'
 la' ch'olo chenec'
 la' me ch'olo chenec'

Batic
 Batic xa
 Batic xa j'oc'uc

i'abtej
 lic abtejuc
 ba abtejuc
 ac'o abtejuc
 ac'o me abtejuc

Ista xa yorail ti ts'unel ti
chobtique. Te ba sts'un schob ti
jNiculaxe. C'alal imal ti c'ac'ale,
laj squechan.

—Oc'om to jts'untic yan vuelta
—schi ti jNiculaxe.

C'alal isacub ti osile, jech
laj yalbe ti yajnile:

—Batic, ba jts'untic jchobtique
—schi ti jNiculaxe—. Quich'tic
batel ti jts'unubtique —xut ti
yajnile.

Ic'otic ti yav schobic, lic
abtejucuc.

—La' me ch'olo chenec' —xut ti
yajnile.

Te lic sts'un ti schobe. Ista
o'lol c'ac'al:

—La' jquechantic. Chcuch'tic
jmats'tic, chivi'naj —schi ti
jNiculaxe.

Laj yuch'ic ti smats'e.

—Batic xa j'oc'uc ti cabtelitique
—schi ti jNiculaxe—. Ts'uno me
amayil, ts'uno me ats'ol —xut ti
yajnile.

Lección 22

pach'

pa

a

a	e	u
pa	pe	pu

pa	ts'a	tse	ch'a
pe	ts'e	tse	ch'e
pu	ts'u	tsu	ch'u

pa	pe	pu	pa
pach'	pet	pun	paj

pun	paj	pe	pa
punto	xapaj	c'ope	Pa

pop

op

o

o	u
op	up

op	up
pop	lup
	tslup

ep
Ep

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Spetoj spach' ti jPetule. Ay
sman tal ti plasa ti Jobel. I'ay ti
Jobel nax.

Lic sq'uel sjun ti jPetule:

—Ep ti jc'ope —schi ti jPetule—.

Mi ti jq'uel ti jc'optique, ja' ti
ora chca'ibe sjam. Mu to chca'ibe
lec sjam ti castiya —schi—.

Jech laj yalbun ti jchanubtasvanej
cu'untique: “Ta me xapaj ti punto”,
xiyutun. “Tsots sc'oplal ti puntoe.
Mi chajelav ti punto, mu xava'ibe sjam”,
xiyutun.

Lec oy laj ca'i. Ja' no'ox sch'ay
co'nton. Baq'uintic chipaj ti punto,
baq'uintic chijelav ti punto —schi ti
jPetule.

jup'en
 jup'en
 p'en
 p'e
 e

e p'e	o p'o	i p'i

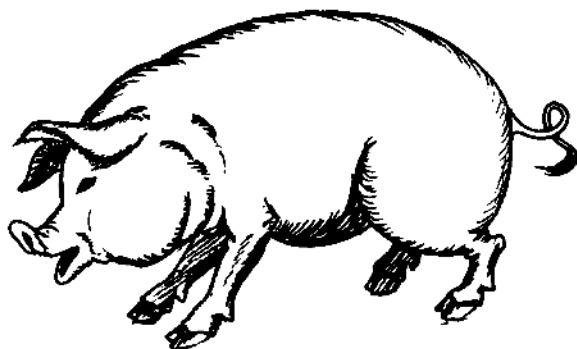
p'e p'en	p'o p'ol	p'i p'ij

p'en jup'en	p'ol ip'ol

ijup'
 ijup' xa
 ijup' xa schitom

jq'ueltic
 ti jq'ueltic
 mi ti jq'ueltic

tsp'oles
 much'u tsp'oles
 oy much'u tsp'oles
 oy much'utic tsp'oles
 oy ep much'utic tsp'oles

C'unc'un ijup' schitom jMiquel.

Jup'en xa ti ora to. Ep chac'

smantecatil mi laj smile.

Oy ep much'utic tsp'oles ti
chitome yu'un mu ti ti'el ti sbec'tale.

—Oy lec stojol ti mantecate
c'alal ti jchontique —schi ti jMiquele.

Ja' p'ij ti jMiquele.

Lección 23

t'uł

t'u

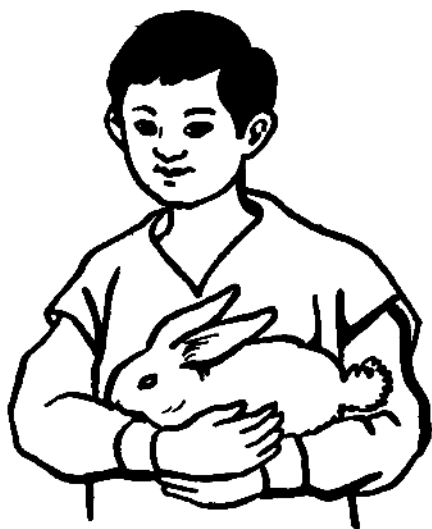
u

u	o	e
t'u	t'o	t'e

t'u	p'u	pu	ts'u
t'o	p'o	po	ts'o
t'e	p'e	pe	ts'e

t'u	t'u	t'uj
t'uł	t'uj	t'ujbil

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Oy st'ul ti jPetule. T'ujbil
ti st'ule yu'un lec chac'be sve'el.
Ip'ol xa ti st'ule. Jucot ti yole.
T'ujbilic uc ti yole. Nichim no'ox
yo'nton ti jPetule yu'un ip'ol xa
ti st'ule.

—Ja' lec batic ti Jobel —xut
sbaic ti jPetule schi'uc ti yits'ine—.
Ba jmantic quiximtic. Jo'on ti jsut'
ti jpanyo ti jtaq'uintique —schi ti
sbanquile.

Jech ibatic, ba smanic tal yiximic
ti Jobel. C'alal isutic tal ti Jobele,
te pochol istaic jcot tobtob ti be.

—¿Mi chquich' batel ti tobtobe?
—xut ti sbanquile.

Ich'o batel —schi.

querem

rem

re

e

e	a	i
re	ra	ri

re	t'e	pe
ra	t'a	pa
ri	t'i	pi

re	ra	ri
rem	ras	rix

rem querem	ras turasno	rix prixcu'	ra yorail

jMartin

Mar

ar

a

a	ar	mar
ar	mar	jMartin

o	or	tor
or	tor	tortuca

Stac' xa lo'el turasno ti junio.

Pim sat ti turasnoe. Mi iyijube

ti jlo'tic. Chi' ti turasno li' ti

jnae. Ja' poj ti lum to ch'ieme.

Ja' mas chi' ti prixcu'e.

Po'ot xa yorail macub. Oy poj

ti macube, oy chi'. Ja' ti jc'an

ti jlo' ti chi'e. Pero mu jtatic.

Ep sch'ixal ti macube.

tseb
tsebe
tsebetic

querem
quereme
queremetic

ants
antse
antsetic

vinic
vinique
viniquetic

mut
mute
mutetic

chitom
chitome
chitometric

ti jta
ti jtatic
ti jtatutic

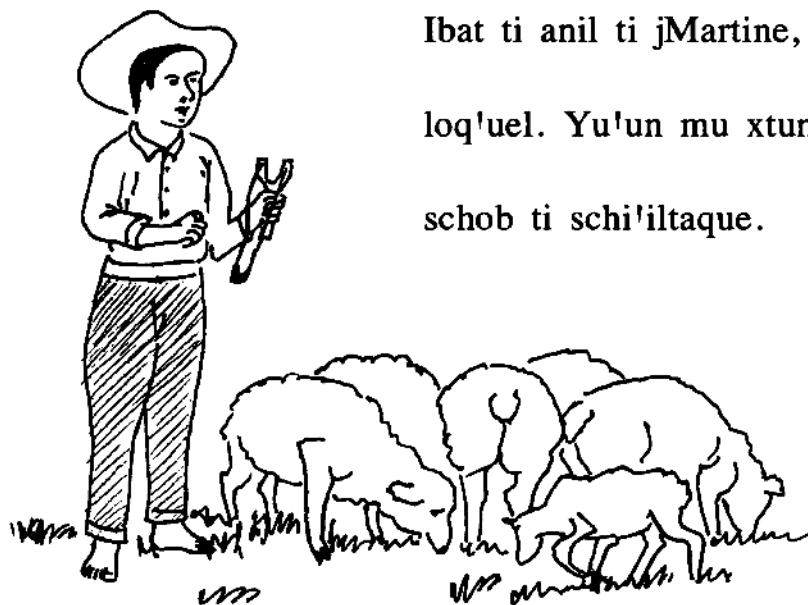
ti jcolta
ti jcoltatic
ti jcoltatutic

p'ij
p'ijot
p'ijoxuc
p'ijucutic
p'ijuntutic

nat
natun
natuntutic
natucutic

Oy stirarol ti quereme. Ja'
 jMartin sbi ti quereme. Te ta
 sq'uel scarnero ti jMartine. Yich'o
 batel stirarol. Mi oy laj yil jex,
 chac'be tirarol. Mi oy laj yil tucut,
 chac'be tirarol uc.

Batem ti yo'nton tajimol jech
 yu'un i'loch ti chobtic ti scarneroe.
 Ibat ti anil ti jMartine, ba stij
 loq'uel. Yu'un mu xtun mi chtup'
 schob ti schi'iltaque.

chac'be
chcac'be
chavac'be

chiyac'bun
chiyac'buntutic
chijyac'bucutic

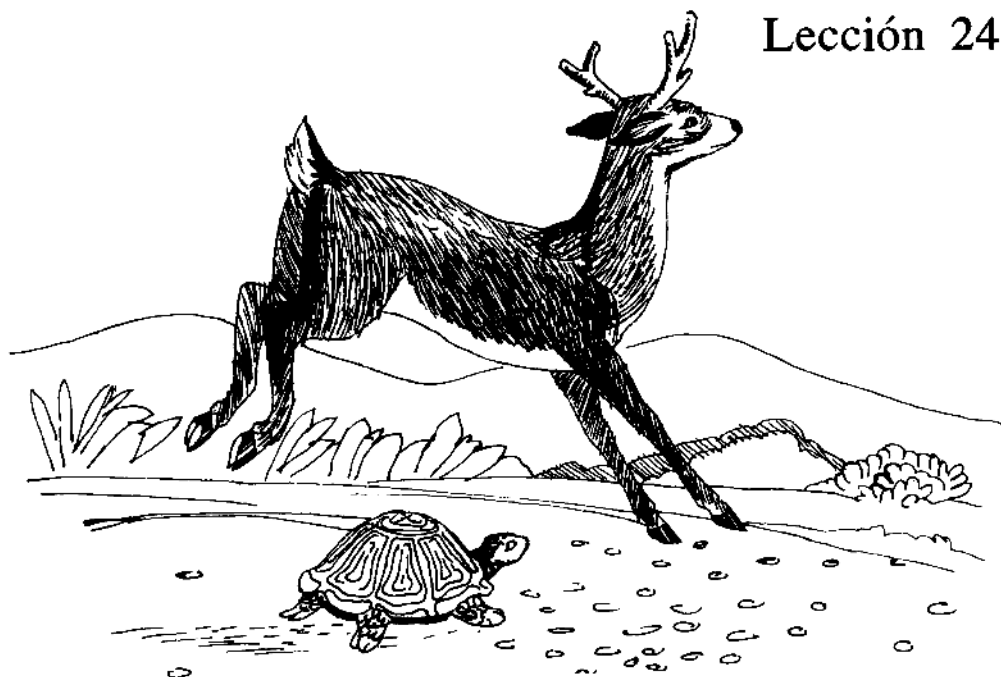
chayac'bot
chayac'boxuc

chij
te'ticalchij
jcot te'ticalchij

chavavta
chavavtailan
ti chavavtailane
jovil ti chavavtailane
mu me joviluc ti chavavtailane

jtsaljbatic
jtsaljbatic ti anil
ja' lec ti jtsaljbatic ti anil

chc'ot
jbael chc'ot
much'u jbael chc'ot
chquiltic much'u jbael chc'ot

Oy jun vuelta vo'one xa laj snup
sbaic ti be jcot te'tical chij schi'uc
jcot tortuca.

—¿Bu chabat? —schi ti chije.

—Chibat ti uc'um —schi xtacl'av
ti tortucae.

Laj yal ti chije:

—Ja' lec ti jtsal jbatic ti anil.

Ja' tsquitic much'u chjac' ti anil

—schi ti chije.

Ep itse'in yu'un ti tortucae ti chije.

—¿Mi xu' avu'un? —schi—. Mu

natuc avacan —schi ti chije

chlabanvan—. Jo'oni xu' cu'un

anil —schi ti chije.

Itac'av ti tortucae:

—Batic che'e, jtsal jbatic ti

anil. Chquiltic much'u jbael chc'ot

ti uc'um —schi.

Jech ibat ti anil ti chije. Jech

ich'ay ti sat ti chije ti tortucae.

Ja'uc ti tortucae mu xjac' ti xambal.

Ti chije laj sjoypl'in sba tsq'uel.

Mu xvinaj bu to xtal ti tortucaae.

Jech yu'un ipuch'i ti chije. Laj

scux yo'nton ti ti'be. Ep itse'in

ti chije tslaban ti tortucaae: Mu

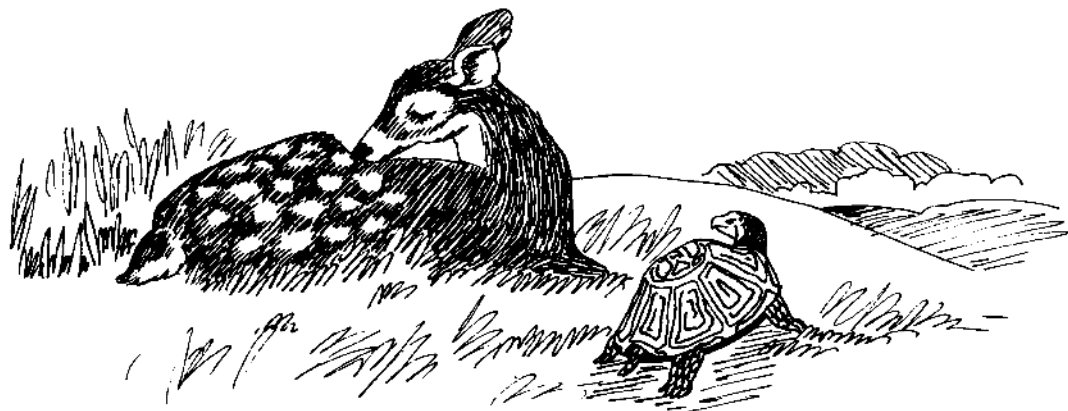
xu' yu'un. Jtuc xu' cu'un, schi.

Jech ivay ti ti'be ti chije.

Ti tortucaae, mi jutuc mu scux

yo'nton. Yac'oj persa chanav batel

yu'un sc'an stsal yu'un. C'unc'un

ixanav talel. Ic'ot ti bu vayal ti
ti'be ti chije. Ijelav batel ti
tortucae. Muc xpaj ti xambal. Ic'ot
ti uc'um. Ja' jbael ic'ot ti uc'um
ti tortucae.

Icux yo'nton ti vayel ti chije.
Tsq'uel batel mi chtal xa ti tortucae.
Mu'yuc bu xvinaj xtal. Jech yu'un
ibat ti anil ti chije. Ic'ot ti uc'um.
Ich'ay yo'nton ti chije c'alal laj
yil te c'otem xa ti tortucae. Ep
iq'uexav ti chije yu'un itsalat yu'un
ti tortucae.

Autor y colaborador huixteco:

Nicolás Hernández Ton

Investigador lingüístico:

Mariana Cowan M.

Idioma:

Tzotzil de Huixtán

Chiapas

se terminó de imprimir este libro
el día 15 de junio de 1976
en la
Casa de Publicaciones en Cien Lenguas
MAESTRO MOISES SAENZ
del
Instituto Lingüístico de Verano, A.C.
Hidalgo 166, México 22, D.F.
Esta edición consta de 500 ejemplares.

